

Hannie van Leeuwenlezing

Ingrid Hoogstrate

Vrijdag 12 juni 2026

Adviesraad Sociaal Domein:
speelbal of speler in regionaal
krachtenveld

O ja, inspraak, stom vergeten, ik leg het wel even neer bij de adviesraad (wethouder)

Ik ga mijn ervaring als jurist eens goed inzetten in de adviesraad (lid)

De gemeente doet veel aan inspraak en zeggenschap. Maar wij staan buiten spel! (lid)

Ons advies is persoonlijk en onafhankelijk. We hoeven aan niemand verantwoording af te leggen (adviesraad)

De adviesraad is een recht geworden, schiet zijn doel voorbij (directeur sociaal domein)

Blij met onze adviesraad, maar het is vaak wel reactief (gemeentelijk beleidsmedewerker)

Bij elk nieuw beleid verzint Den Haag een nieuwe participatiestructuur. Het ontbreekt aan continuïteit (deskundige)

Ik vind lokaal beleid soms al niet te begrijpen, laat staan regionaal beleid (lid)

Nou dat is lekker verdienen aan die participatiehubs (extern adviesbureau)

Eerst maar die regionale structuur opzetten, die inwoner komt later wel (landelijk beleidsmedewerker)

Belang van
inwonerparticipatie
bij maken beleid

Toenemende
regionalisering

Participatie

Koester de democratie!

Een dringende oproep om de democratische rechtsorde weer voor iederéén te laten werken

Eindrapportage

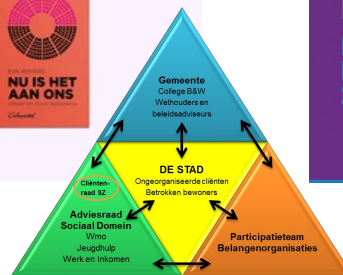
Adviescommissie_Versterken Weerbaarheid Democratische Rechtsorde

2 november 2022

Uitleg

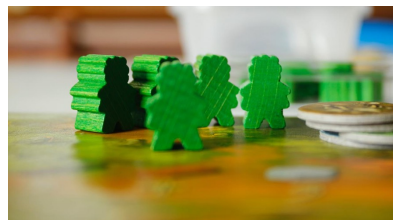
Gemeente en adviesraad hebben elkaar nodig voor goede inwonersparticipatie

TREND-RAPPORT BURGER-PARTICIPATIE 2025

SCP-rapport biedt startpunt voor politiek debat over samenleven en meedoen in 2050

HANDREIKING 2.0: VOOR DE PARTICIPATIEVERORDENING

Aan de slag met participatie

clëntenparticipatie

vormen
vrijwilligers
AWBZ
goed bewonersplatforms
informeel cliëntenparticipatie
dienstverlening
jeugdzorg
Nederland
kader wettelijke
beleid
criteri
hulp
mensen
betrokken
Wmo
adviesraden
weinig
kaders
inkomens
huidige
gemeente
werk kwaliteit
uitgebreid
structuren
formeel
clënten
formele
inrichting
stelsel

Relevante ontwikkelingen

Van eenmalig project	naar structureel proces
Van inspraak aan het eind	naar meedenken vanaf de start
Van indirecte democratie	naar directe en zichtbare democratie
Van “gevestigde” meedenkers	naar inclusieve participatie
Van alleen fysiek	naar fysiek en online
Van moetje en vinkje zetten	naar laten zien wat je ermee doet
Van lichte	naar uitgebreide wettelijke basis
Van nota's	naar innovatieve manieren

Wat zegt de wet?

1. *Omgevingswet* (artikel 1.2): Overheden moeten omwonenden, bedrijven en organisaties betrekken, bijvoorbeeld voor omgevingsvisie of waterschapverordening
2. *Participatiewet* (artikel 47): verplichte verordening die uiteenzet hoe ontvangers van bijstand of hun vertegenwoordigers worden betrokken bij wetsuitvoering, via advies, periodiek overleg, agendering etc.)
3. *Wmo 2015* (art. 2.2.3): verplichte verordening die uiteenzet hoe ingezetenen of i.e.g. cliënten of hun vertegenwoordigers worden betrokken bij wetsuitvoering, via voorstellen, periodiek overleg, agendering, etc.)
4. *Jeugdwet* (artikel 2.10): verwijzing naar Wmo. Toelichting op *Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg*: regiovisie moet een voorziening bevatten waarmee inspraak mogelijk wordt gemaakt voor jeugdigen en hun wettelijk vertegenwoordigers
5. *Wet Versterking participatie op decentraal niveau* (gaat in op 1-1-2027): niet alleen inspraak bij totstandkoming van beleid, maar ook participatie bij uitvoering en evaluatie
6. VN-verdrag Handicap: participatie is fundamenteel recht, met volledige en gelijkwaardige deelname van mensen met een beperking
7. Het VN-Vrouwenverdrag (CEDAW) stelt dat participatie van vrouwen een fundamenteel recht is en essentieel voor de verwezenlijking van gelijkheid tussen mannen en vrouwen
8. Er is geen wet die expliciet verplicht om Adviesraden (sociaal domein, Wmo etc.) te hebben

Regionalisering

ELKE REGIO
TELT!

EEN NIEUWE AANPAK
VAN VERSCHILLEN TUSSEN
REGIO'S

MAART 2023

Regiobeeld

Regio Zaanstreek
Waterland

Alle activiteiten in een
overzicht van de regio

27 april 2023

ARBEIDSMARKTREGIO HELMOND-DE PEEL

WERKPLEK
JEUGDZORG
IN DE REGIO
2015

**Sociaal
Domein**
LIMBURG - NOORD

Arbeidsmarktregio's van de Provincie Gelderland

Waarom wel of niet regionaal organiseren?

WEL

- Het leven van mensen speelt zich af in een regio
- Voor complexe of weinig voorkomende vraagstukken kan niet elke (kleinere) gemeente de kennis in huis hebben
- Samenwerkingspartners werken op grotere schaal
- Het is makkelijker afspraken maken met bijvoorbeeld 25 partijen dan met 342

NIET

- Een regio kent geen democratische legitimatie
- Er zijn ook echt verschillen tussen gemeenten
- Risico op bestuurlijke drukte en eigen koers samenwerkingsverband
- Minder aandacht voor inwonerperspectief

Wat zegt de wet?

- Dé regio bestaat niet, het is geen onderdeel van het Huis van Thorbecke
- Wet kan wel oproepen tot regionale samenwerking
  - Jeugd: Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg: Verplichte regionale samenwerking bij inkoop specialistische jeugdzorg. Zo nodig kan landelijke inkoop van hoog specialistische jeugdhulp worden verplicht
  - Werk en inkomen: wet SUWI (art. 10 en 10a): verplichte regionale samenwerking bij dienstverlening en bij toeleiding naar werk. Vanaf januari 2026 leidt dat tot nieuwe arbeidsmarktinfrastructuur met één publiek loket voor elke arbeidsmarktregio
  - Zorg en welzijn: WPG (art.14) verplichte regionale gezondheidsdienst

Naast wetten stimuleren ook akkoorden regionale samenwerking

- AZWA beoogt regionale samenwerking met oog op versterking sociale basisinfrastructuur. Dit gaat via mandaatstructuur (IZA-regio's)

Verplichte
participatie

+

Verplichte of
gestimuleerde
regionale
samenwerking

+

Geen
verplichte
participatie op
regionaal
niveau

+

Vooral inzet op
regionale
governance of
nieuwe participatie-
structuren

=

Regionale
participatie van
onderop lijkt kind
van de rekening

Voorbeelden

- 42 IZA regio's, eerst governance en regiobeelden, daarna afzonderlijke participatiehubs langs zorgkantoorregio's via ZonMw. Maar geen aanhaking bij gemeenten, laat staan adviesraden
- 35 arbeidsmarktregio's: eerst governance (Regionaal Beraad) en regioanalyses met ketenpartners (werkgevers- en nemers, vakbond, SBB, onderwijs etc.), nog geen inspraak via inwoners en cliënten
- 42 jeugdregio's: netwerk bestaat al langer, voornamelijk vooral participatieborging lokaal, nieuwe wet beoogt dat te borgen in regiovisie

En wat gebeurt er echt in de regio?

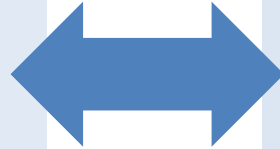
- Is “de regio” een uitvoeringsorgaan en/of een beleidsorgaan?
  - Wie bepaalt wat, hoe lopen de formele lijnen?
  - Zijn er alleen gemeenten of ook andere partijen bij betrokken?
  - Waar is inbreng vanuit de leefwereld het meest nuttig en nodig?
  - Waar heb je als adviesraad de meeste toegevoegde waarde?
-
- Voorbeeld: inkoop specialistische jeugdzorg in regionaal verband
  - Voorbeeld: samenwerking tussen eerstelijns zorg en sociaal domein in de wijk

Spanning samengevat

Spanningen en dilemma's nader benoemd

- De regio als formeel niet bestaande, maar sectoraal uitdijende entiteit
- De regio als aangrijpingspunt voor landelijke stakeholders
- De regio als nieuwe participatieschaal, wat voorbijgaat aan bestaande lokale lijnen
- De regio als achterkant dan wel als voorkant van het beleidsborduurwerk

- De adviesraad als verworven recht
- De adviesraad als doekje voor het bloeden
- De adviesraad als “paraprofessionele” organisatie
- De adviesraad in relatie tot andere participatielijnen

Naar een toekomstperspectief

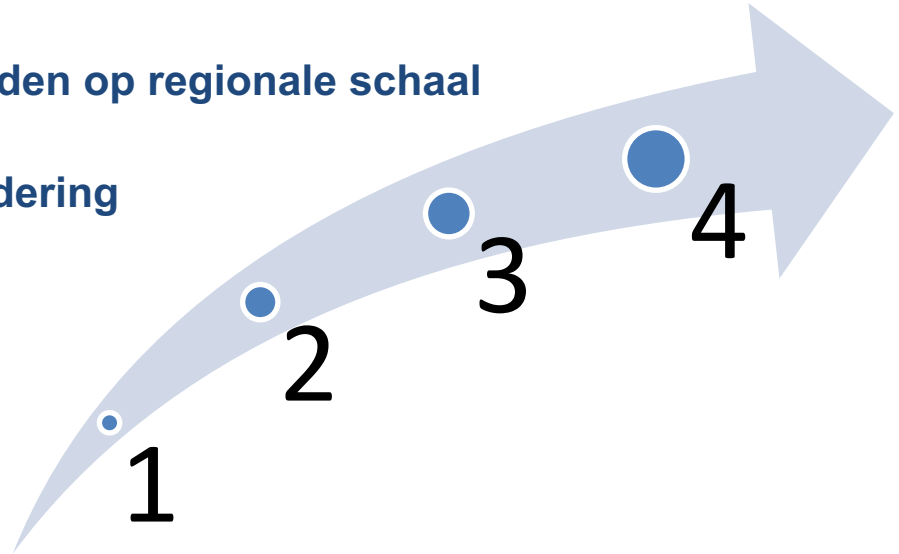

Uitgangspunten

- Beide – noodzaak tot participatie en noodzaak tot regionalisering – zijn reëel
- Het begint lokaal, daar ben je *inwoner* en *cliënt/patiënt*, al is regio (als achterkant) nodig en voelen mensen zich (aan voorkant) verbonden met regionale opgaven
- Inspraak en participatie zijn wezenskenmerk van goed lokaal én regionaal bestuur. Adviesraden kunnen daarin een zeer welkome rol vervullen
- Lokaal en regionaal zijn verweven, maar ook onderscheiden. Pel goed af wat op welke schaal thuishoort, ook wat betreft het borging inwonerperspectief
- Een adviesraad is noch gemeenteraad noch schaduwambtenarij. Haar kernmerk is adviseren vanuit inwoner- en cliëntperspectief

Varianten om met spanning om te gaan

1. Focus op je directe cirkel van invloed
2. Werk regionaal samen als adviesraden
3. Werk als samenwerkende adviesraden op regionale schaal
4. Kies voor een community-up benadering

Hoe ga je hier als adviesraad mee om?

- Altijd werken vanuit het bestaansrecht van adviesraden
- Leg contacten met “de regio” en met andere adviesraden uit de regio
- Denk na over samenstelling en werkwijze: vraagt de regio iets anders?
- Differentieer: van lokale beleidsreactie, integraal advies voor regio, tot even meedenken
- Wees eigenbelang-loos: het gaat niet om jouw voortbestaan maar om het inwonerperspectief

Wat kan de VNG betekenen?

- Visie op regionalisering, met oog voor
  - Democratische legitimiteit en
  - Draagvlak vanuit inwonersperspectief
  - Congruëntievraagstukken
- Visie participatie en inwonersperspectief, met oog voor
  - Overheidsparticipatie (zie [handreiking](#))
  - We Doen Het Samen (thema jaarcongres/resolutie)
  - Regionale participatie en eigen gemeentelijke keuzes

**Dank voor
uw aandacht**